

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

Brno 2018

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

BRNO 2018

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 59
Volume 59

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Rudolf Procházka, Petr Škrdl

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Zdeňka Pavková, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Šimon Ungerman

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí. Falzum arabské mince z druhé poloviny 8. století (obr. 81, str. 277).

Cover Photography

Uherské Hradiště, Mariánské náměstí (Square). Falsum of the Arabic coin from the 2nd half of the 8th century (Fig. 81, Pg. 277).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250 (Print)
ISSN 2571-0605 (Online)
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2018
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Časopis je uveden v citační databázi SCOPUS a na seznamu vědeckých časopisů ERIH PLUS.
Copyright ©2018 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Editorial

Vážení přispěvatelé a čtenáři,

v uplynulém roce proběhly v rámci periodika Přehled výzkumů dvě významné inovace. Jak už jsme informovali elektronickou formou v prvním letošním čísle, od března 2018 jsme indexováni v citační databázi Scopus. Tato bezpochyby potěšující událost byla následována spuštěním kompletního databázového rejstříku všech ročníků a čísel časopisu, zpracovaného v rámci projektu Strategie AV21 „Paměť v digitálním věku“. Rejstřík naleznete online na webových stránkách Přehledu výzkumů v sekci Vyhledat článek, kde je pro Vás připraven formulář s pokročilým multikriteriálním vyhledáváním. V současnosti připravujeme k výsledkům Vašich dotazů také připojení PDF jednotlivých studií a zpráv.

Ve druhém čísle Přehledu výzkumů je zastoupena dvěma příspěvky doba římská a třemi mladší fáze raného středověku. Ondrej Šedo se v širokém kontextu zabývá některými kultovními praktikami spojenými se zánikem různých objektů v období antiky na pozadí výzkumu studny na známé římské lokalitě Mušov-Neurissen. Marek Vlach se zaměřuje na možnosti demografického modelování a simulace na příkladu markomanské populace na středním Dunaji. Trojice autorů Marian Mazuch, Marek Hladík a Lumír Poláček se věnuje úpravám hrobových jam na pohřebištích ve velkomoravských Mikulčicích s důrazem na otázku tzv. hrobek. Pavel Šlězár podává přehled současného stavu poznání raně středověkého osídlení katastru Moravičan, zejména opevněné polohy Soutok. Miriam Nývltová Fišáková ve svém příspěvku vyhodnocuje osteologické nálezy z výzkumu horizontu 10.–12. století z Přerova, Horního náměstí č. p. 19 a 20.

Nadcházející jubilejní 60. ročník časopisu Vás jistě potěší inovovanou grafickou podobou a doufáme, že i rozšířenou redakční spoluprací s autory.

Za redakci

*Šárka Krupičková, Rudolf Procházka
V Brně, 16. listopadu 2018*

Dear Contributors and Readers,

The past year saw two important innovations concerning the open access journal Přehled výzkumů. As we previously informed you electronically in volume one this year, we have been indexed in the Scopus citation database since March 2018. This undoubtedly positive news was followed by the launch of a complete database register of all years and volumes of the magazine, which were processed as part of the Strategy AV21 “Memory in the Digital Age” project. The register is available online at the Přehled výzkumů website in the Search Paper section where you can find the form with the advanced multi-criteria search. We are currently preparing the studies and reports in PDF format to match your search results.

The second volume features two contributions regarding the Roman Age and three papers concerning the later phases of the Late Middle Ages. Ondrej Šedo explores the broad context of some of the cultic practices associated with the demise of various objects in the antiquity against the background of the excavations of a well discovered in the famous Roman site of Mušov-Neurissen. Marek Vlach focuses on the possibilities of demographic modelling and simulation using the example of the Marcomanni population in the mid-stream of the Danube. Marian Mazuch, Marek Hladík and Lumír Poláček present the topic of grave pits at the Great Moravian Mikulčice burial grounds with the emphasis on the so-called tombs. Pavel Šlězár presents an overview of the current level of knowledge of early medieval settlements in the cadastre of Moravičany, particularly the fortified site of Soutok. In her contribution, Miriam Nývltová Fišáková evaluates osteological finds from the research of the 10th/12th-century horizon in Přerov, Upper Square No. 19 and 20.

You will surely enjoy the new graphic design and extended editorial cooperation with the authors that are presented in this 60th, jubilee edition of the magazine.

On behalf of the editors,

*Šárka Krupičková and Rudolf Procházka
Brno, November 16, 2018*

Obsah

Studie a krátké články Case Studies and Short Articles Studien und kurze Artikel **7**

Radka Knápek, Ondrej Šedo

- Manipulace s těly jelenů v době římské a možnosti interpretace nálezu ze studny zkoumané při výzkumu v trati Mušov-Neurissen** **9**

Marek Vlach

- Demography modelling and simulation of the barbarian populations of the “Marcomannic” settlement structures of the Middle Danube region** **45**

Marian Mazuch, Marek Hladík, Lumír Poláček

- Úpravy hrobových jam, konstrukce v hrobech a fenomén tzv. hrobek v Mikulčicích** **87**

Karel Faltýnek, Jakub Novák, Pavel Šlégar

- Raně středověké osídlení v Moravičanech na Soutoku** **119**

Miriam Nývtová Fišáková

- Masná složka potravní subsistence hradu Přerov na příkladu výzkumu č. p. 19, 20 (10./11. – 12. století)** **161**

Přehled výzkumů na Moravě a ve Slezsku 2017 Overview of Excavations in Moravia and Silesia 2017 Übersicht den Grabungen in Mähren und Schlesien 2017 **197**

Středověk a novověk, Middle Ages and Modern Times, Mittelalter und Neuzeit

- Bílovec (k. ú. Bílovec-město, okres Nový Jičín) 199
- Bílovec (k. ú. Bílovec-město, okres Nový Jičín) 200
- Bílovec (k. ú. Bílovec-město, okres Nový Jičín) 202
- Bílovec (k. ú. Bílovec-město, okres Nový Jičín) 203
- Blansko (okr. Blansko) 204
- Boskovice (okr. Blansko) 206
- Brno (okr. Brno-město) 206
- K. ú. Město Brno 207
- K. ú. Staré Brno 212
- K. ú. Štýřice 212
- K. ú. Veverí 213
- Kat. Brno-město 216
- Kat. Staré Brno 217
- Kat. Štýřice 217
- Kat. Veverí 218
- Brno (okr. Brno-město) 225
- Brno (k. ú. Maloměřice, okr. Brno-město) 226
- Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město) 227
- Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město) 228
- Březina (k. ú. Proseč u Březiny, okr. Brno-venkov) 229
- Bučovice (okr. Vyškov) 229
- Bystřička (k. ú. Bystřička I, okr. Vsetín) 230
- Čáslavice (okr. Třebíč) 230
- Černá Hora (okr. Blansko) 230
- Dobromilice (okr. Prostějov) 231

Dolní Loučky (okr. Brno-venkov)	232
Francova Lhota (k. ú. Pulčín, okr. Vsetín)	232
Holešov (okr. Kroměříž)	232
Hostěnice (okr. Brno-venkov)	233
Hostěnice (okr. Brno-venkov)	233
Hrabová (k. ú. Hrabová u Dubicka, okr. Šumperk)	234
Hradec nad Moravicí (okr. Opava)	235
Hutisko-Solanec (k. ú. Hutisko, okr. Vsetín)	236
Ivančice (okr. Brno-venkov)	236
Jamolice (okr. Znojmo)	238
Jaroměřice nad Rokýtnou (okr. Třebíč)	240
Starý Petřín (k. ú. Jazovice, okr. Znojmo)	241
Jedovnice (okr. Blansko)	241
Jedovnice (okr. Blansko)	241
Jihlava (okr. Jihlava)	242
Jihlava (k. ú. Staré Hory, okr. Jihlava)	243
Jihlava (okr. Jihlava)	243
Jihlava (okr. Jihlava)	244
Jihlava (k. ú. Staré Hory, okr. Jihlava)	245
Jihlava (k. ú. Staré Hory, okr. Jihlava)	246
Jihlava (okr. Jihlava)	246
Jimramov (okr. Žďár nad Sázavou)	246
Jívová (okr. Olomouc)	247
Kostelec (k. ú. Kostelec u Jihlavy, okr. Jihlava), Dolní Cerekev (k. ú. Dolní Cerekev, okr. Jihlava)	248
Krnov (k. ú. Opavské předměstí, okres Bruntál)	250
Kroměříž (okr. Kroměříž)	251
Kunštát (k. ú. Kunštát na Moravě, okr. Blansko)	251
Kuřim (okr. Brno-venkov)	251
Lipovec (k. ú. Lipovec u Blanska, okr. Blansko)	251
Litenčice (okr. Kroměříž)	252
Loštice (okr. Šumperk)	252
Lysice (okr. Blansko)	254
Mokrá-Horákov (k. ú. Horákov, okr. Brno-venkov)	255
Moravské Budějovice (okr. Třebíč)	255
Moravský Krumlov (okr. Znojmo)	256
Moravský Krumlov (okr. Znojmo)	257
Náměšť na Hané (okr. Olomouc)	258
Náměšť nad Oslavou (okr. Třebíč)	259
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	259
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	261
Olšany u Prostějova (okr. Prostějov)	261
Orlovice (k. ú. Orlovice, okr. Vyškov)	262
Ostrovačice (okr. Brno-venkov)	262
Podivín (okr. Břeclav)	263
Podivín (okr. Břeclav)	263
Pohled (okr. Havlíčkův Brod)	264
Popůvky (k. ú. Popůvky u Brna, okr. Brno-venkov)	264
Prusy-Boškůvky (k. ú. Moravské Prusy, okr. Vyškov)	264
Přerov (k. ú. Předměstí, okr. Přerov)	265
Puklice (k. ú. Puklice, okr. Jihlava)	265
Rejchartice (k. ú. Rejchartice u Šumperka, okr. Šumperk)	266
Rosice (k. ú. Rosice u Brna, okr. Brno-venkov)	267
Rostěnice-Zvonovice (k. ú. Rostěnice, okr. Vyškov)	267
Říčany (k. ú. Říčany u Brna, okr. Brno-venkov)	268
Senetářov (k. ú. Senetářov, okr. Blansko)	268
Senetářov (k. ú. Senetářov, okr. Blansko)	269
Skalka (k. ú. Skalka u Prostějova, okr. Prostějov)	269
Staré Město (k. ú. Staré Město u Uherského Hradiště, okr. Uherské Hradiště)	270
Šelešovice (okr. Kroměříž)	270

Štěpánov (k. ú. Stádlo, okr. Olomouc)	271
Telč (okr. Jihlava)	271
Tlumačov (k. ú. Tlumačov na Moravě, okr. Zlín)	272
Troubsko (okr. Brno-venkov)	272
Třebětice (okr. Kroměříž)	273
Třebíč (okr. Třebíč)	273
Třinec (k. ú. Guty, okr. Frýdek-Místek)	274
Uherčice (k. ú. Uherčice u Znojma, okr. Znojmo)	274
Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)	276
Valašské Meziříčí (k. ú. Krásno nad Bečvou, okr. Vsetín)	277
Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou)	278
Vyškov (okr. Vyškov)	279
Zašová (okr. Vsetín)	279
Zlín (k. ú. Malenovice u Zlína, okr. Zlín)	279
Zubří (okr. Vsetín)	280
Žeranovice (okr. Kroměříž)	281
Žeranovice (okr. Kroměříž)	281
Žeranovice (okr. Kroměříž)	282

Zprávy o činnosti	283
------------------------------------	------------

ZPRÁVY O ČINNOSTI REPORTS BERICHTE

Z AKTIVIT ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU AV ČR, BRNO, V. V. I., V LETECH 2016 A 2017

V souladu s „Programem výzkumné činnosti pracoviště na léta 2012–2017“ se základní výzkum Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. (dále ARÚB) soustředil na studium především tří vybraných časoprostorových okruhů, významných v evropském a i globálním měřítku.

V oblasti paleolitu, paleoantropologie a mezolitu byla provedena celá řada terénních odkryvů, které napomohly k poznání kultury prvotních anatomicky moderních lidských populací evropského mladého paleolitu. Vedle zhodnocení aktuálního stavu poznání jeho počátků na Moravě pokračovalo zpracování nových odkryvů vrcholné fáze tohoto období (Pavlov, Dolní Věstonice). Byla dále sledována i problematika mezolitického osídlení severočeských pískovců, pokračovalo zpracování nálezových fondů důležitých úseků následného pravěkého osídlení (eneolit: kamenné nástroje kultury zvoncovitých pohárů, dýky a silicitové sekery; těžba suroviny k výrobě kamenných nástrojů na Stránské skále u Brna).

V okruhu archeologie doby římské zůstalo nosným tématem především studium římsko-germánských vojenských konfrontací a jejich průvodních kulturních interakcí. Probíhal zejména intenzivní výzkum krátkodobých vojenských táborů římských legií ve středním Podunají. V komplexním pohledu byla věnována pozornost vývoji moravského území v době římské, včetně problematiky sídelních struktur a jejich environmentálního zázemí, společenské diferenciace apod.

Středisko pro slovanskou a středověkou archeologii koncentrovalo svoji pozornost na otázky týkající se zvláště raně středověkých mocenských a kulturních center a na otázku kontinuity a diskontinuity středoevropských politických útvarů v období 9.–11. století. Výzkum se zaměřil na zásadní složky života centrálních lokalit 9.–11. století (archeologická a bioarcheologická analýza dobové aristokracie, vnitřní struktura mocenských center a jejich přírodní milieu na základě archeobotaniky, otázka vývojových proměn v závislosti na politicko-mocenské situaci). Byly studovány rovněž některé podstatné kulturní fenomény (raně středověký šperk, pohřební rítus, úpravy hrobových jam apod.). Zvýšená pozornost byla věnována také ně-

kterým mladším tématům (exploatace drahých kovů ve 13. století, projevy vojenství v hmotné kultuře vrcholného středověku a raného novověku aj.).

Řada projektů byla řešena v rámci mezinárodních výzkumných týmů. Za všechny lze jmenovat kooperaci s Ústavem evoluční antropologie Max-Planck Gesellschaft v Lipsku, v jejímž rámci proběhlo komplexní skenování paleoantropologického materiálu z moravských lokalit lovců mamutů. V daném období pokračovaly rovněž práce na projektu „Nové archeologické metody – Výzkum v Tvarožné – za školou, nové sídliště z počátku mladého paleolitu v České republice“. Cílem je vedle vlastního studia problematiky dané lokality také aplikace nových metod při archeologických odkryvech paleolitických lokalit, a to za koordinace University of Minnesota (Minneapolis). Byl zahájen mezinárodní polsko-český grantový projekt s Univerzitou v Rzeszówě – „Schylek epoki kamienia na wzgórzu Strąńska skála w Brnie – produkcja krzemieniarska czy optymalizacja?“. Z dalších mezinárodních kooperací lze vyzvednout multilaterální projekt řešený ve spolupráci s Römisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts Frankfurt am Main a Archeologickým ústavem SAV Nitra „Krátkodobé tábory římské armády ve středním Podunají“. Náplní projektu je terénní prospekce jednotlivých lokalit, jejich terénní výzkum i teoretické studium struktur římsko-germánských konfrontací.

ARÚB při práci na celé řadě výzkumných okruhů základního výzkumu dlouhodobě a účinně kooperuje rovněž s vysokoškolskými výzkumnými týmy. Za sledovaná léta je třeba uvést spolupráci s Univerzitou Karlovou, Jihočeskou univerzitou a Západočeskou univerzitou na projektu GA ČR GAP504/13/08169S „Před neolitem“, zabývající se vlivem klimatických změn v mezidobí po poslední době ledové na dobové lidské populace (ARÚB jako spoluřešitel). V roce 2016 byly rovněž za účasti ústavu završeny práce na Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní identity NAKI 2013–2016 Historické využívání krajiny Českomoravské vrchoviny v pravěku a středověku (poskytovatel Ministerstvo kultury ČR, identifikační kód DF13P01OVV05), koordinovaného brněnskou Masarykovou univerzitou. Dlouhodobě je činný společný výzkumný kolektiv ARÚB s Ústavem geologických věd Přírodovědecké fakulty brněnské Masarykovy univerzity, studující komplex kamenných štípaných

industrií středoevropského eneolitu a obdobných surovin moravského raného středověku.

Vědečtí pracovníci ústavu se rovněž podíleli na výuce vysokoškolských studentů a jejich další vědecké výchově na více univerzitách a vysokých školách České republiky v rámci programů historických věd, antropologie a genetiky. V jednotlivých bakalářských, magisterských a doktorských programech bylo přednášeno celkem 1908 hodin (2016 – 1079 hodin v 50 semestrálních cyklech, 2017 – 829 hodin v 21 semestrálních cyklech přednášek, seminářů či cvičení). V daném období se pracovníci ústavu podíleli i na školení řady studentů v doktorandském studijním programu (2016 – 12 studentů; 2017 – 13 studentů).

Výběr nejdůležitějších publikačních výstupů za léta 2016–2017

- Svoboda, J., ed.: *Dolní Věstonice II. Chronostratigraphy, Paleoethnology, Paleoanthropology*. Brno: Academy of Sciences of the Academy of the Czech Republic, Institute of Archeology at Brno 2016. *The Dolní Věstonice Studies*, vol. 21, 420 s., ISBN 978-80-7524-004-0, ISSN 1801-7002. Komplexní kolektivní publikace významné lokality gravettienu shrnuje výsledky dosavadních výzkumů, od struktury lokality přes geologii, stratigrafii, paleobotaniku a archeozoologii až po nové zpracování různých typů archeologického materiálu a nové antropologické, dentálně antropologické a paleogenetické analýzy lidských hrobů a skeletů.
- Svoboda, J.: *Dolní Věstonice – Pavlov*. Praha: Academia 2016. 399 s., ISBN 978-80-200-2550-0. Bohatě obrazově vypravená kniha shrnuje přehlednou formou dějiny výzkumu i dosavadní poznatky o unikátních sídlištních lovců mamutů starší doby kamenné pod Pavlovskými vrchy na jižní Moravě. Seznamuje jak se samotnými lovci, jejich vyspělou kulturou, sídlišti a způsobem života, tak s dobovým přírodním prostředím i etnologickými paralelami z prostředí dnešních archaických kultur.
- Škrdl, P.: *Middle to Upper Paleolithic transition in Moravia: New sites, new dates, new ideas*. *Quaternary International* 2017, vol. 450, 116–125, ISSN 1040-6182. Příspěvek resumuje a kriticky hodnotí dosavadní poznatky z území Moravy na začátku mladého paleolitu a naznačuje možná směřování dalších výzkumů.
- Škrdl, P.: *Moravia at the onset of the Upper Paleolithic*. Brno: Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology 2017. *The Dolní Věstonice Studies*, vol. 23, 158 s., ISBN 978-80-7524-011-8, ISSN 1801-7002. Publikace přehledně shrnuje a reviduje aktuálně dostupné informace o období, kdy došlo v širším eu-
- roasijském kontextu k nahrazení neandertálců anatomicky moderními lidmi. Zpracované teritorium Moravy vyniká vysokou hustotou systematicky zkoumaných nalezišť, kniha však široce zohledňuje situaci v okolních zemích a předložený vývoj moravského paleolitu pojímá v kontextu globálních vývojových trendů.
- Svoboda, J. A., ed.: *Mezolit severních Čech II. Komplexní výzkum skalních převisů na Českolipsku a Děčínsku, 2003–2015*. Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 2017. *Dolnověstonické studie*, sv. 22, 247 s., ISBN 978-80-7524-005-7, ISSN 1801-7002. Publikace přináší komplexní informace o detailním průzkumu dvou regionů severních Čech, kombinujícím výsledky výzkumu prostředí (vegetace, fauna) pozdního glaciálu a holocénu v kontextu mezolitického osídlení.
- Šebela, L.: *Kulturní proměny na přelomu doby kamenné a bronzové na Moravě a mimo ni ve světle kamenné štípané industrie*. *Přehled výzkumů* 57(1), 2016, 87–121, ISSN 1211-7250. Studie podává přehled o změnách v typologii, technologii a použitých surovinách kamenné štípané industrie na Moravě a v českém Slezsku od mladého eneolitu (kultura jevišovická, bošácká a kultura kulovitých amfor) až do konce starší doby bronzové (věteřovská skupina).
- Tejral, J.: *Die Metallgefäßausstattung des Königsgrabes von Mušov in Mähren im Vergleich mit früh- und spätkaiserzeitlichen Elitengräbern*. In: Voß, H. – Müller-Scheeßel, N. (edd.), *Archäologie zwischen Römern und Barbaren. Zur Datierung und Verbreitung römischer Metallarbeiten des 2. und 3. Jh. n. Chr. im Reich und im Barbaricum – ausgewählte Beispiele (Gefäße, Fibeln, Bestandteile militärischer Ausrüstung, Kleingerät, Münzen)*. Internationales Kolloquium Frankfurt am Main. Band 1. Bonn: Rudolf Habelt 2016, 271–307. *Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte*, 22. ISBN 978-3-7749-4064-2. Článek se zabývá kolekcí římských kovových nádob z bohatého hrobu v Mušově, ilustrující životní styl a postavení pohřbeného germánského náčelníka. Nová analýza nasvědčuje dataci hrobu do druhé poloviny 2. století po Kristu, tedy do průběhu markomanských válek.
- Tejral, J.: *Die frühvölkerwanderungszeitlichen Elitengräber und das Problem der Stilgruppe Untersiebenbrunn*. In: Geisler, H. (ed.), *Wandel durch Migration? 26. internationales Symposium „Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donaauraum“*, Straubing 2014. Büchenbach: Verlag Dr. Faustus 2016, 39–84. *Arbeiten zur Archäologie Süddeutschlands*, 29, ISBN 978-3-946387-05-3. Studie se zaměřuje na bohaté pohřby skupiny Untersiebenbrunn z raného období éry stěhování národů, odrážející hluboké

- sociální a politické změny v době pádu římské říše v prostoru mezi severním Černomořím a středním Podunajím.
- *Na hranicích impéria. Jaroslavu Tejralovi k 80. narozeninám.* Brno: Masarykova univerzita; Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 2017, 446 s., ISBN 978-80-7524-008-8 (ARÚB), ISBN 978-80-210-8579-4 (MU). Sborník příspěvků k životnímu jubileu J. Tejrál, týkajících se především problematiky doby římské a stěhování národů.
 - *Droberjar, E. – Komoróczy, B. (eds.): Římské a germánské spony ve střední Evropě (Archeologie barbarů 2012).* Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2017, 528 s. *Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 53, ISSN 1804-1345.* Sborník, na jehož vzniku se podílelo 49 autorů, je tematicky věnován sponám doby železné, římské a stěhování národů. Spony představují jednu z nejdůležitějších artefaktových kategorií protohistorické archeologie a jejich role je v procesu poznání barbarských komunit často nezastupitelná.
 - *Ungerman, Š.: Tzv. karantánské náušnice ve středním Podunají. Památky archeologické CVII, 2016, 181–236, ISSN 0031-0506.* Ungerman, Š.: „Karantánsko-köttlašský“ šperk na jihozápadním Slovensku a v dalších částech Karpatské kotliny. *Přehled výzkumů 52(2), 2016, 11–48, ISSN 1211-7250.* Dvojice studií, kriticky na základě nálezů z Moravy a Slovenska revidující koncept tzv. karantánsko-köttlašské kultury a její materiální náplň, zejména ženský šperk, rozšířený v širší oblasti středního Podunají, včetně východoalpské oblasti.
 - *Kouřil, P.: Staří Maďaři a jejich podíl na kolapsu a pádu Velké Moravy aneb Spojenci, sousedé, nepřátelé. In: Macháček, J. – Wihoda, M. (edd.), Pád Velké Moravy aneb Kdo byl pohřben v hrobu 153 na Pohansku u Břeclavi? Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2016, 102–143, ISBN 978-80-7422-548-2.* Přehledná aktuální bilance poznatků archeologie k možné roli maďarského etnika v krizi a zániku moravského panství mojmírovské dynastie na počátku 10. století.
 - *Novák, V. – Videman, J. – Kouřil, P. – Richtera, L. – Zmrzlý, M.: Depot mincí a zlomkového stříbra z konce 10. století nalezený v Kojetíně-Popůvkách. Praha: Národní muzeum 2016, 232 s. Monumenta numismatica 3, ISBN 978-80-7036-495-6.* Nově získaný soubor fragmentů stříbrných šperků a islámských i západoevropských mincí (celkem 300 kusů), uložený na konci 10. století, reprezentuje na území Evropy nejjižněji odkrytý poklad mincí a zlomkového stříbra z tzv. vikingské éry. Celková odborná analýza významně přispívá k poznání dálkových obchodních a kulturních kontaktů střední Evropy okolo roku 1000.
 - *Látková, M.: The Archaeobotany of Mikulčice. Food Supply to the Early Medieval Stronghold. Brno: Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno, v. v. i. 2017, 217 s. Studien zum Burgwall von Mikulčice XI, Spisy archeologického ústavu AV ČR Brno 55, ISBN 978-80-7524-007-1, ISSN 1804-1345.* Kniha komplexně hodnotí archeobotanická data, získaná novými archeologickými objevy na velkomoravském hradišti v Mikulčicích. Intenzivní odběry vzorků a moderní laboratorní metody umožnily významně rozšířit poznatky o zásobování mikulčické aglomerace 9. století rostlinnou zemědělskou produkcí a o vlastním charakteru této produkce, stejně jako o přírodním prostředí lokality i jejího bezprostředního okolí.
 - *Mazuch, M. – Hladík, M. – Skopal, R.: Úpravy hrobových jam a dřevěné konstrukce v hrobech na pohřebištích Velké Moravy (sociální, duchovní a chronologický fenomén). Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 2017, 336 s. Spisy archeologického ústavu AV ČR Brno 56, ISBN 978-80-7524-009-5, ISSN 1804-1345.* Práce zkoumá problematiku úprav hrobových jam a dřevěných konstrukcí ve velkomoravských hrobech pohřebišť ležících v okolí významných center jako Mikulčice a Pohansko, ale i z pohřebišť v periferních oblastech (severní Morava). Cílem je popsat a rekonstruovat podobu těchto konstrukcí a předložit teoretický model sociálních a ekonomických vztahů jedinců pohřbených v jednotlivých typech hrobů, posoudit ekonomický či religi-ózní význam dřevěných konstrukcí, jakož i výpovědní hodnotu tohoto fenoménu z hlediska chronologie.
 - *Nýltová Fišáková, M. – Procházka, R. – Šůvová, Z.: Vyhodnocení osteologických pozůstatků z výzkumu parcel domů Dominikánská 11–19 a Koblišná 3 v Brně. K otázce organizace zásobování měst masem ve vrcholném středověku, Přehled výzkumů 57(2), 2016, 95–175, ISSN 1211-7250.* Komplexní studie, využívající výsledků dlouhodobých archeologických výzkumů v historickém jádře města Brna i dobových písemných pramenů k širší analýze konzumace masa ve velkém vrcholně středověkém městě.
 - *Procházka, R.: Hrad Přerov v raném středověku (9.–11. století) a počátky mladohradištní hmotné kultury (archeologický výzkum na Horním náměstí č. p. 8, 9 a 21). Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2017, 547 s. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 54, ISBN 978-80-7524-002-6, ISSN 1804-1345.* Monografie souborně vyhodnocuje nejdůležitější objevy v rámci raně středověkého Přerova, důležitého opevněného bodu na trase z Podunají k Baltu. Vedle velkomoravského osídlení analyzuje zejména situaci za polské nadvlády na počátku 11. století, s unikátně dochovanými dřevěnými sruby a roštovou hradbou, i celou řadou vzácných drobných nálezů. Kniha přispívá k objasnění situ-

ace na Moravě před jejím ovládnutím Přemyslovci na sklonku první třetiny 11. století.

- Žákovský, P. – Schenk, Z.: *Středověké a raně novověké zbraně Přerovska. Zbraně a zbroj od kolapsu Velké Moravy do konce třicetileté války. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, p. o. – Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2017, 176 s., ISBN 978-80-87190-44-9 (MK); ISBN 978-80-7524-012-5 (ARUB).* Publikace veřejnosti představuje mimořádně rozsáhlý a pestrý soubor militarií uložený ve sbírkách Muzea Komenského v Přerově či původně pocházejících z přerovského regionu. Ve studované kolekci jsou zastoupeny prakticky všechny základní druhy zbraní, zbroje a výstroje koně a jezdce z časového rámce vymezeného počátkem 10. století a koncem třicetileté války.

Publikace vydané na pracovišti v letech 2016–2017

Ústavem vydané monografie

- Droberjar, Eduard – Komoróczy, Balázs (ed.): *Římské a germánské spony ve střední Evropě (Archeologie barbarů 2012).* Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2017, 528 s., *Spisy archeologického ústavu AV ČR Brno 53*, ISBN 978-80-86023-63-2, ISSN 1804-1345.
- Juchelka, Jiří (ed.): *Doba popelnicových polí a doba halštatská ve střední Evropě. 2. díl. Materiál z XIII. mezinárodní konference „Popelnicová pole a doba halštatská“.* Opava – Brno: Archeologický ústav Akademie věd ČR, Brno, v. v. i., 2016. 193 s. ISBN 978-80-7524-003-3.
- Látková, Michaela: *The Archaeobotany of Mikulčice. Food Supply to the Early Medieval Stronghold.* Brno: Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno, v. v. i. 2017, 217 s., *Studien zum Burgwall von Mikulčice XI*, *Spisy archeologického ústavu AV ČR Brno 55*, ISBN 978-80-7524-007-1, ISSN 1804-1345.
- Mazuch, Marian – Hladík Marek – Skopal Rostislav: *Úpravy hrobových jam a dřevěné konstrukce v hrobech na pohřebištích Velké Moravy (sociální, duchovní a chronologický fenomén).* Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 2017. 336 s., *Spisy archeologického ústavu AV ČR Brno 56*, ISBN 978-80-7524-009-5, ISSN 1804-1345.
- *Na hranicích impéria. Jaroslavu Tejralovi k 80. narozeninám.* Brno: Masarykova univerzita; Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 2017, 446 s., ISBN 978-80-7524-008-8 (ARUB), ISBN 978-80-210-8579-4 (MU).

- Poláček, Lumír: *Hradiště Mikulčice-Valy a Velká Morava. Mikulčice-průvodce. Svazek II.* Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2016. 152 s. ISBN 978-80-7524-006-4.

- Procházka, Rudolf: *Hrad Přerov v raném středověku (9.–11. století) a počátky mladohradištní hmotné kultury (archeologický výzkum na Horním náměstí č. p. 8, 9 a 21).* Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2017, 547 s., *Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 54*, ISBN 978-80-7524-002-6, ISSN 1804-1345 .

- Svoboda, Jiří (ed.): *Dolní Věstonice II. Chronostratigraphy, Paleoethnology, Paleoanthropology.* Brno: Academy of Sciences of the Czech Republic, Institute of Archaeology, Brno 2016. 420 s., *The Dolní Věstonice Studies*, vol. 21., ISBN 978-80-7524-004-0, ISSN 1801-7002.

- Svoboda, Jiří A. (ed.): *Mezolit severních Čech II. Komplexní výzkum skalních převisů na Českolipsku a Děčínsku, 2003–2015.* Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 2017. 247 s., *Dolnověstonické studie 22*, ISBN 978-80-7524-005-7, ISSN 1801-7002.

- Škrdla, Petr: *Moravia at the onset of the Upper Paleolithic.* Brno: Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology, Brno, 2017, 158 s., *The Dolní Věstonice Studies*, vol. 23, ISBN 978-80-7524-011-8, ISSN 1801-7002.

- Žákovský, Petr – Schenk, Zdeněk: *Středověké a raně novověké zbraně Přerovska. Zbraně a zbroj od kolapsu Velké Moravy do konce třicetileté války. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, p. o. – Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2017, 176 s., ISBN 978-80-87190-44-9 (MK); ISBN 978-80-7524-012-5 (ARUB).*

Ústavem vydaná periodika

- *Přehled výzkumů*, 57-1, 2 (2016), 253 + 342 s. ISSN 1211-7250
- *Přehled výzkumů*, 58-1, 2 (2017), 257 + 260 s. ISSN 1211-7250 (vychází 2x ročně)
- *Archaeologia historica*, sv. 41/2016/I, 2, 349 + 588 s. ISSN 0231-5823 (print) ISSN 2336-4386 (online) – společně s Masarykovou univerzitou.
- *Archaeologia historica*, sv. 42/2017/I, 2, 360 + 542 s. ISSN 0231-5823 (print) ISSN 2336-4386 (online) – společně s Masarykovou univerzitou (vychází 2x ročně)

Z dalších aktivit ústavu:

V období let 2016 a 2017 byla v souladu s dlouhodobou koncepcí ústavu přijata řada opatření řešících personální perspektivu pracoviště a jeho prostorovou vybavenost. Na podzim roku 2017 byla zahájena dostavba nádvorního traktu budovy ústředního pracoviště ústavu v lokalitě Čechyňská 363/19 v Brně (garáže, sklady, pracovní), s termínem dokončení v roce 2018. Na základě vypsání výběrových řízení pak bylo přijato několik nových vědeckých pracovníků (9 osob – 2 v roce 2016 a 7 v roce 2017). Vždy dvěma vědeckými pracovníky byla posílena střediska pro výzkum paleolitu a paleoantropologie, pro výzkum doby římské a stěhování národů i pro slovanskou a středověkou archeologii. Dva noví pracovníci s hlavním zaměřením na zajištění a provádění záchranných archeologických výzkumů v oblasti severní Moravy a tzv. českého Slezska se etablovali na detašovaném pracovišti ústavu v Opavě, na základě výběrového řízení byl personálně o jeden úvazek rozšířen rovněž Referát archeologické památkové péče.

S ukončením druhého funkčního období ředitele ústavu (od změny jeho statutu), doc. PhDr. Pavla Kouřila, CSc., proběhlo v první třetině roku 2017 veřejné výběrové řízení, na jehož základě jmenovala předsedkyně AV ČR na návrh Rady pracoviště do funkce ředitele ústavu na období 1. 6. 2017 – 31. 5. 2022 PhDr. Lumíra Poláčka, CSc. Akademická rada AV ČR pak k 1. 5. 2017 jmenovala rovněž novou Dozorčí radu pracoviště (šest členů, do 30. 4. 2022). V návaznosti na tyto kroky došlo ke změnám v organizační struktuře ústavu. Byla zrušena oddělení moravskoslezského pravěku, archeologické prospekce a laboratoří, jejich pracovníci byli zařazeni do jiných útvarů či podřízeni přímo řediteli. Jako pomocné orgány vedení ústavu začalo nově pracovat Kolegium ředitele a Ediční rada ARÚB, a byli jmenováni rovněž koordinátoři pro nadstřediskové činnosti. V souladu se stanovami AV ČR a dalšími právními předpisy prošlo ve sledovaném období celkem 8 vědeckých pracovníků atestacemi (2016 – 7 osob, 2017 – 1 osoba).

Důležitý segment činnosti pracoviště tvořily i v letech 2016–2017 záchranné výzkumy na výstavbou ohrožených archeologických lokalitách, prováděné na základě ustanovení § 22, odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v platném znění (Lechovice – obchvat, Loděnice – suchý polder, sanace starých ekologických zátěží na okr. Hodonín a Břeclav, zázemí hradiště Mikulčice, Pasohlávky aj.).

Referát archeologické památkové péče se v letech 2016 a 2017 nadále v široké míře podílel na záchranné archeologické kulturního dědictví na území pěti historicky moravských krajů (kraje Jihomoravský, Moravskoslezský, Olomoucký, Zlínský a Kraj Vysočina). V intencích zákona č. 20/1987 Sb., o státní

památkové péči, v platném znění, bylo pro orgány státní a místní správy a samosprávy, další instituce, podnikatelské subjekty i soukromníky zpracováno v písemné formě více než 3 700 odborných expertíz a vyjádření. Přijato bylo rovněž na 3 600 ohlášení stavební činnosti na území s archeologickými nálezy, dále distribuovaných příslušným oprávněným archeologickým organizacím pro provedení záchranných archeologických výzkumů. K nejvýznamnějším referátem řešeným záležitostem náležel pro Ministerstvo kultury ČR zpracovaný Návrh na rozšíření kulturní památky Mušov – Hradisko (Římský vrch; k. ú. Mušov, obec Pasohlávky; Ústřední seznam kulturních památek ČR č. rejstř. 15909/7-1582), jehož cílem je zlepšení zákonné ochrany nejvýznamnější archeologické antické lokality na území České republiky, s možností navazující památkové prezentace. Inicializace Změny územního plánu č. 1 města Znojmo, upravující režim výstavby na území Hradiště sv. Hypolita, přispěla k efektivnější ochraně této archeologické památky. Odborné vyjádření k objektu hradu Bukov – Lísek (par. č. 336/2, k. ú. Střítež, okr. Žďár nad Sázavou, kraj Vysočina) pak stanovilo památkový a kulturní význam raně gotického hradu pro potřeby soudního jednání ve věci vlastnických práv a poškození lokality nezákonnou činností. Zejména v průběhu roku 2016 se pracoviště v rámci jednotlivých poradních orgánů aktivně podílelo na připomínkování návrhu nového zákona o ochraně památkového fondu, připravovaného Ministerstvem kultury ČR.

Nezanedbatelnou roli hrála v pojednávaném období rovněž popularizační činnost ústavu. V letech 2016–2017 se zdařilo uskutečnit hned několik větších výstavních projektů, šlo kupříkladu o výstavy „Wielkie Morawy“ (Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie, 17. 12. 2017 – 24. 6. 2018), „Tajemství pravěké osady v Hlinsku odhalena?“ (Muzeum Komenského v Přerově, 15. 11. 2016 – 12. 3. 2017), „Středověké a raně novověké zbraně Přerovska“ (Muzeum Komenského v Přerově, 12. 10. 2017 – 31. 3. 2018). Byla rovněž přednesena celá řada popularizačních přednášek, určených pro širší okruh posluchačů (např. v roce 2017 celkem 32 přednášek). Proběhla 2. a 3. etapa vytvoření naučné stezky v rámci projektu aplikovaného výzkumu programu Podpory regionální spolupráce na katastru obce Pasohlávky. Již tradičně se celá řada členů ústavu angažovala v rámci „Týdnů vědy a techniky Akademie věd ČR“ při komentovaných prohlídkách pracoviště v Brně či popularizačních přednáškách. Obdobně byla řada pracovníků zapojena do popularizačních aktivit v rámci Mezinárodních dnů archeologie, kde zaslouží zmínku především hojně navštěvované komentované prohlídky středověkých památek města Brna, exkurze do Kopčan spojené s prohlídkou předrománského kostela sv. Markéty Antiochijské a návštěvy Hradiska u Mušova. V rámci této aktivity uspořádal Archeopark Pavlov ve spolupráci s ústavem výstavu originálu sošky Venuše z Pavlova,

jejíž součástí byla i řada komentovaných prohlídek. Pracovníci ústavu se rovněž podíleli na „Jarních exkurzích do světa vědy“, kdy byla pro široké spektrum návštěvníků otevřena expozitura v Dolních Dunajovicích. Činnost ústavu byla dále prezentována v rámci „Festivalu vědy a techniky s ABB“, pokračovalo také pořádání úspěšných, hojně navštěvovaných komponovaných pořadů propojujících hudbu a archeologii „Hudební archeologie“ v Mikulčicích.

Mezinárodní konference, spolupořádané Archeologickým ústavem AV ČR, Brno, v. v. i. v letech 2016–2017

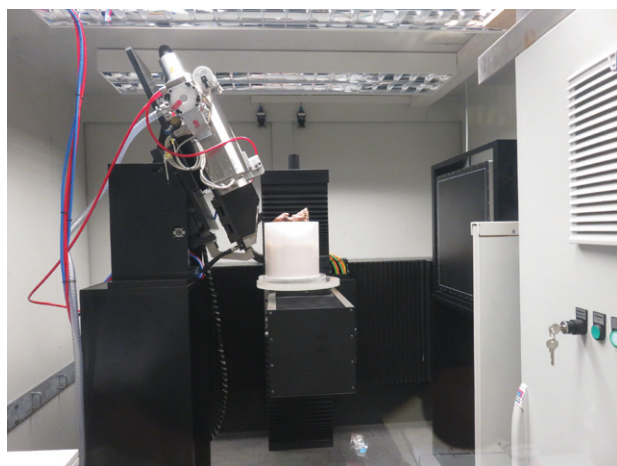
- 25th Annual Meeting of the German Mesolithic Workgroup, 17. – 19. 3. 2016, Krásná Lípa. Hlavní pořadatel Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., celkem 45 účastníků, z toho 34 ze zahraničí.
- Raně středověké hrady a společenské elity v období 10. a první poloviny 11. století, pracovní setkání, 24. a 25. 4. 2016, Brno, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Hlavní pořadatel Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., celkem 35 účastníků, z toho 7 ze zahraničí.
- 12. Protohistorická konference Archeologie barbarů 2016 „Přechodné a zánikové horizonty u barbarů“, Mikulov, 6. – 8. 10. 2016. Hlavní pořadatel Regionální muzeum v Mikulově, celkem 64 účastníků, z toho 38 ze zahraničí.
- The Impact of the Marcomannic Wars and the Antonine Plaque on Roman and Barbarian Societies North of the Alpes – round table, Brno, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 12. – 15. 10. 2016. Hlavní pořadatel Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., celkem 28 účastníků, z toho 24 ze zahraničí.
- 13. Protohistorická konference Archeologie barbarů 2017 (Bratislava: 19. – 20. 10. 2017; pořadatel:

Filozofická fakulta Univerzity Komenského Bratislava; spolupořadatelé: Univerzita Hradec Králové – Filozofická fakulta; Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.), 55 účastníků, z toho 38 ze zahraničí.

- 28. Internationales Symposion Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum. Umbruchzeiten an der Donau (post bellum Marcomannicum/post pugnam ad Hadrianopolem factam), Nitra, 9. – 12. 11. 2016. Hlavní pořadatel Archeologický ústav SAV, Nitra, celkem 36 účastníků, z toho 31 ze zahraničí.
- GEPAARD 6, 2017 – Geologicko-Paleontologicko-Archeologická Diskuze (Pavlov: 18. 5. 2017; pořadatel: PamArch, s. r. o., Nitra; spolupořadatel: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.; Regionální muzeum v Mikulově), 28 účastníků, z toho 11 ze zahraničí.
- 29. Internationales Symposion Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum. Manifestierte Macht (Materieller Niederschlag von Macht in der frühgeschichtlichen und historischen Archäologie), Mistelbach: 8. 11. – 11. 11. 2017; pořadatel: MAMUZ - zámek Asparn/Zaya a muzeum Mistelbach; Centrum muzejního managementu Danube-Universität v Kremsu; OREA - Institut orientální a evropské archeologie ÖAW; ÖAI - Rakouský archeologický institut Wien; spolupořadatel: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.; Archeologický ústav SAV Nitra; Archeologický institut univerzity v Lodži), 44 účastníků, z toho 36 ze zahraničí.

V letech 2016–2017 přednesli pracovníci Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. na mezinárodních konferencích v České republice i v zahraničí celkem 100 autorských referátů (2016 – 53; 2017 – 47) a 3 posterové prezentace.

Petr Žákovský – Jiří Doležal

Obr. 1. Na základě smlouvy o spolupráci ústavu s Max Planck Gesellschaft, Ústav evoluční antropologie Lipsko, proběhlo roku 2016 skenování paleoantropologického materiálu z paleolitických ústavních výzkumů, uloženého na pracovišti v Dolních Věstonicích. Z Lipska bylo za tím účelem transportováno a v Dolních Věstonicích dočasně instalováno příslušné zařízení, DIONDO D3 high resolution industrial CT system.

Obr. 2. Výzkum, realizovaný na slovanském hradišti v Opavě-Kylešovicích v letech 2015–2017, přinesl zásadní poznatky k dataci, kulturnímu milieu i charakteru této důležité raně středověké lokality. Sonda 2 odkryla výjimečně dochované reliktů vlastního fortifikačního systému hradiště.

RADKA KNÁPEK, ONDREJ ŠEDO

MANIPULACE S TĚLY JELENŮ V DOBĚ ŘÍMSKÉ A MOŽNOSTI INTERPRETACE NÁLEZU ZE STUDNY ZKOUMANÉ PŘI VÝZKUMU V TRATI MUŠOV-NEURISSEN

MAREK VLACH

DEMOGRAPHY MODELLING AND SIMULATION OF THE BARBARIAN POPULATIONS OF THE “MARCOMANNIC” SETTLEMENT STRUCTURES OF THE MIDDLE DANUBE REGION

MARIAN MAZUCH, MAREK HLADÍK, LUMÍR POLÁČEK

ÚPRAVY HROBOVÝCH JAM, KONSTRUKCE V HROBECH A FENOMÉN TZV. HROBEK V MIKULČICÍCH

KAREL FALTÝNEK, JAKUB NOVÁK, PAVEL ŠLÉZAR

RANĚ STŘEDOVĚKÉ OSÍDLENÍ V MORAVIČANECH NA SOUTOKU

MIRIAM NÝVLTOVÁ FIŠÁKOVÁ

MASNÁ SLOŽKA POTRAVNÍ SUBSISTENCE HRADU PŘEROV NA PŘÍKLADU VÝZKUMU Č. P. 19, 20 (10./11. – 12. STOLETÍ)

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU 2017

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK

